МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ
Андрій ФОМЕНКО

__ __ _____2019

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Освітній ступінь «бакалавр»
Спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Освітня програма262 «Правоохоронна діяльність»
наказ ДДУВС № 463 від 30.08.2016
Статус навчальної дисципліни вибіркова
Мова навчання: українська

Дніпро – 2019

Державне будівництво та місцеве самоврядування // Робоча програма навчальної дисципліни - Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. – 21 с.

РОЗРОБНИК:

Олена Орлова, доцент кафедри загальноправових дисциплін юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Максакова Р.М., завідувач кафедри конституційного, адміністративного та трудового права Інституту управління та права Запорізького національного технічного університету, доктор юридичних наук, професор.

Ніколайчук С.В., суддя Дніпропетровського окружного адміністративного суду, кандидат юридичних наук.

Розглянуто на засіданні кафедри загальноправових дисциплін
26.06.2019, протокол №20

Рекомендовано Науково-методичною радою університету
___ _____ 2019 р., протокол №___

Схвалено Вченою радою університету, рекомендовано для використання в освітньому процесі протягом _____ років. « __»_____20__, протокол №__

Метою вивчення навчальної дисципліни «Державне будівництво та місцеве самоврядування» є поглиблення знань та надання здобувачам вищої освіти систематизованого матеріалу в галузі державного будівництва та місцевого самоврядування. Цей курс поєднує в собі теоретичні та практичні завдання, що дозволяє краще зрозуміти та засвоїти теорію для вирішення практичних проблем державотворчих процесів. Шляхом детального аналізу питань організації та функціонування публічної влади в Україні повинні бути підвищені не тільки загальноюридичні знання здобувачів вищої освіти, а й рівень відчуття себе повноцінними членами українського громадянського суспільства.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни. Мають бути вивчені такі навчальні дисципліни як: «Теорія держави та права», «Конституційне право».

Результати вивчення навчальної дисципліни «Державне будівництво та місцеве самоврядування»

Соціально-гуманітарна ерудованість:

1. Вміє визначати переконливість аргументів у процесі оцінки державно-правових та муніципально-правових явищ і процесів.

2. Вміє здійснювати аналіз суспільних процесів в контексті чинного національного законодавства та міжнародних стандартів місцевого самоврядування, демонструвати власне бачення шляхів розв'язання проблем державного будівництва в Україні.

3. Знає як проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з конституційно-правових та міжнародних джерел права.

4. Вміє формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми державного та муніципального права.

5. Вміє давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин розвитку державного ладу, територіального устрою, організації і проведення місцевих виборів та референдумів як форм безпосередньої демократії у системі місцевого самоврядування з достатньою обґрунтованістю.

6. Знає як оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому конституційно-правову та муніципальну проблематику.

Дослідницькі навички:

1. Вміє складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами державного та муніципального права.

2. Знає як використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин виникнення функціонування та розвитку сучасної системи місцевого самоврядування в Україні.

3. Вміє самостійно визначати ті обставини в контексті проблем муніципального права, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

Комунікація:

1. Вміє вільно спілкуватися державною мовою володіючи інструментарієм державно-правової тематики.

2. Знає, як володіти базовими навичками риторики при висвітленні державно-правових аспектів.

3. Вміє доносити до респондента матеріал з муніципально-правової проблематики доступно і зрозуміло.

4. Вміє пояснювати характер державно-правових подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

Професійна самоорганізація та використання інформаційних технологій:

1. Знає як, належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних державно-правових джерел для своєї професійної діяльності.

2. Вміє працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань з державно-правової та муніципально-правової проблематики.

Праворозуміння:

1. Знає як виявляти знання і розуміння основних сучасних форм безпосередньої участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування та функціонування органів державної влади.

2. Вміє демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних конституційно-правових засад державного ладу України.

3. Вміє пояснювати природу та зміст основних державно-правових явищ і процесів.

Правозастосування:

1. Знає як застосовувати набуті знання державного права у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

2. Вміє надавати консультації щодо особливостей здійснення місцевого самоврядування в Україні, можливих прав та інтересів клієнтів у питаннях, пов’язаних з державним будівництвом та місцевим самоврядуванням.

Обсяг навчальної дисципліни: Додатки 1.1, 1.2.

Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1
“ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК НАУКА І НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА В СИСТЕМІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА”

Поняття та ознаки науки “Державне будівництво та місцеве самоврядування ”. Ідеологія державотворення.

Предмет та метод регулювання державного будівництва та самоврядування.

Джерела науки “Державне будівництво та місцеве самоврядування”: поняття, види. Система державного будівництва та самоврядування: поняття та елементи.

“Державне будівництво та місцеве самоврядування ” як навчальна дисципліна: поняття, система.

Зв’язок дисципліни “Державне будівництво та місцеве самоврядування” з іншими галузями права. Конституційні основи державного будівництва та місцевого самоврядування.

ТЕМА №2
“КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ”

Поняття та ознаки державного ладу України.

Принципи державного ладу України: поняття, види та їх характеристика.

Функції Української держави та їх характеристика. Об’єктні функції сучасної Української держави.

Механізм Української держави: поняття, ознаки та структура.

Система державних органів в Україні.

ТЕМА №3
“ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ”

Поняття, принципи та система територіального устрою України.

Система адміністративно-територіального устрою.

Види адміністративно-територіальних одиниць.

Автономія: поняття та види.

ТЕМА № 4
“ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ І МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ”

Місцеве самоврядування: поняття, співвідношення з місцевим управлінням.

Принципи та функції місцевого самоврядування в Україні: аналіз і прогноз.

Історія становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Роль місцевого самоврядування в становленні та реформуванні системи територіальної організації державної влади в Україні.

Міжнародні стандарти в галузі місцевого самоврядування:

- Європейська хартія місцевого самоврядування;
- Всесвітня Декларація місцевого самоврядування;
- Стамбульська Декларація з проблем поселень людей;
- Європейська Декларація прав міст.

ТЕМА № 5
“ОСНОВНІ ФОРМИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ УЧАСТІ ГРОМАДЯН У ЗДІЙСНЕННІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ”

Форми безпосередньої участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування: політико-правова природа, поняття, система.

Місцеві вибори як форма безпосередньої демократії у системі місцевого самоврядування.

Місцевий референдум – пріоритетна форма прямої демократії у місцевому самоврядуванні.

Загальні збори громадян за місцем проживання: конституційно-правові засади.

Інші форми безпосередньої участі жителів у здійсненні місцевого самоврядування.

ТЕМА № 6
“СУЧАСНА СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ”

Поняття системи місцевого самоврядування та її елементи.

Територіальна громада – як первинний елемент системи місцевого самоврядування.

Представницькі органи місцевого самоврядування.

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.

Місце та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування.

Асоціації та інші форми добровільного об’єднання органів місцевого самоврядування.

ТЕМА № 7
«КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СТАТУСУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД»

Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні.

Функції територіальної громади: поняття, види та їх характеристика.

Статут територіальної громади – основний акт локальної нормотворчості.

ТЕМА № 8
«МАТЕРІАЛЬНО-ФІНАНСОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»

Поняття та принципи матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування.

Поняття, об’єкти та правовий режим комунальної власності.

Фінансова основа місцевого самоврядування: поняття, правова регламентація, загальні положення.

Місцеві податки і збори. Роль місцевих податків і зборів у забезпеченні фінансової автономії місцевого самоврядування.

ТЕМА № 9
“ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ДНІПРІ”

Роль міста в українському суспільстві.

Основні напрямки та принципи міського розвитку в Україні.

Організація роботи органів місцевого самоврядування в столиці України – Місті-герої Києві. Організаційно-правова основа та посадові особи органів місцевого самоврядування в Києві, їх функції та повноваження.

Система місцевого самоврядування у місті Дніпра: територіальна громада міста; міський голова; міська рада; виконавчі органи; районні ради; органи самоорганізації. Порядок здійснення місцевого самоврядування в Дніпрі. Організація роботи Дніпровської міської ради та постійних комісій ради.

Порядок здійснення місцевого самоврядування в м. Севастополі. Організація роботи органів місцевої влади у м. Севастополі. Посадові особи органів місцевого самоврядування у м. Севастополі, їх функції та повноваження.

Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль – це перевірка рівня засвоєння знань, навичок, вмінь та інших компетентностей за певний період навчання (навчальний семестр, навчальний рік).

З навчальної дисципліни «Державне будівництво та місцеве самоврядування» передбачено:

- для денної форми навчання – залік;
- для заочної форми навчання – залік.

Критерії та засоби оцінювання успішності навчання

Критерії оцінювання аудиторної роботи Здобувачів

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Питання, винесені на розгляд, **засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані** необхідні практичні навички та вміння; **всі** навчальні завдання, передбачені планом заняття, **виконані** в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується **на глибокому знанні** чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
4	Питання, винесені на розгляд, **засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані** необхідні практичні навички та вміння; **всі** передбачені планом заняття навчальні завдання **виконані** в повному обсязі **з неістотними неточностями**. Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань **переважно ґрунтується на знанні** чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
3	Питання, винесені на розгляд, **у цілому засвоєні**; практичні навички та вміння мають **поверхневий характер**, потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, **виконані, деякі** види завдань виконані **з помилками**.
2	Питання, винесені на розгляд, **засвоєні частково, прогалини** у знаннях **не носять істотного характеру**; практичні навички та вміння **сформовані недостатньо**; **більшість** навчальних завдань **виконано, деякі** з виконаних завдань **містять істотні помилки,** які потребують подальшого усунення.
1	Курсант, студент, слухач **не готовий до заняття, не знає** більшої частини програмного матеріалу, **з труднощами виконує** завдання, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття, **допускає змістовні помилки, не володіє** відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань.
0	**Відсутність на занятті**

Для навчальної дисципліни «Державне будівництво та місцеве самоврядування» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: стандартизовані тести; наскрізні проекти, командні проекти; аналітичні звіти, реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах; інші види індивідуальних та групових завдань).

Інформаційне та методичне забезпечення навчальної дисципліни

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України.* 2016. № 28. Ст. 532).
2. Батанов О. В. Муніципальне право України : підручник / О. В. Батанов ; від. ред. М. О. Баймуратов. Х. : Одіссей, 2008. 528 с.
3. Біленчук П. Д. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право) / П. Д. Біленчук, В. В. Кравченко, М. В. Підмогильний : навч. посіб. К. : Атіка, 2000. 303 с.
4. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник для студ. вищих навч. закл. / за ред. С. Г. Серьогіної. Х. : Право, 2005. 256 с.
5. Єловських У. О. Конституційне право України : навч.-метод. посіб. для студ. усіх спец. ун-ту ден. форми навч. / У. О. Єловських. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 182 с.
6. Задорожня Г. В. Конституційне право України : навч. посіб. / Г. В. Задорожня. К., 2009. 128 с.
7. Кампо В. М. Місцеве самоврядування в Україні. К. : Ін-Юре, 1997. 34 с.
8. Колодій А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник : навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2001. 304 с.
9. Конституційна юрисдикція : підручник / Ю. Г. Барабаш, І. І. Дахова, О. П. Євсєєв та ін. / за ред. Ю. Г. Барабаша та А. О. Селіванова. Х. : Право, 2012. 168 с.
10. Конституційне право України / за ред. В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. К. : Український центр правничих студій, 1999. 376 с.
11. Конституційне право України : навч. посіб. / Ю. І. Крегул, В. І. Орленко, В. В. Ладиченко, М. І. Зубок, В. А. Погарченко. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2003. 418 с.
12. Конституційне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. П. Колісника, Ю. Г. Барабаша. Х. : Право, 2008. 416 с.
13. Конституційне право України : підручник / за ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. К. : Ін Юре, 2002. 544 с.
14. Конституційне право України : словник-довідник / Л. І. Лазор, В. П. Михайлюк, С.Ф. Рашидов, В.А. Дроговоз ; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. Луганськ, 2008. 215 с.
15. Конституційне право України : темат. слов. / ред. : В. В Галунько. Херсон : Херсон. міськ. друк., 2010. 132 с.
16. Конституційне право України. Академічний курс : підруч. для вищ. навч. закл. : у 2 т. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. К. : Юридична думка, 2008. Т. 2. 800 с.
17. Конституційне право України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [В. І. Орленко та ін.] ; за ред. проф. Ю. І. Крегула ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2-ге вид., допов. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. 527 с.

18. Логунов А. Б. Региональная и национальная безопасность : учебное пособие / А. Б. Логунов. 3-е изд., перераб. и доп. М. : ИНФРА-М, 2014. 455 с.
19. Майданник О. О. Конституційне право України : навч. посіб. / О. О. Майданник. К. : Алерта, 2011. 380 с.
20. Мельниченко В. І. Інституційний розвиток держави : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / В. І. Мельниченко ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К. : НАДУ, 2012. 199 с.
21. Наливайко Л. Р. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва. К. : Хай-Тек Пресс, 2013. 408 с.
22. Нудненко Л. А. Конституционное право России : учебник для бакалавров / Л. А. Нудненко. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Юрайт, 2014. 616 с.
23. Потапова А. А. Муниципальное право : конспект лекций / А. А. Потапова. М. : Проспект, 2014. 101 с.
24. Сиренко В. Ф. Государство: демократическое, правовое, социальное (Очерки. Дискуссионные вопросы). К.: Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, 2013. 340 с.
25. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (гол.) та ін. К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 1-6 : А-Г. 672 с.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Лариса НАЛИВАЙКО

__.__._____

ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Державне будівництво та місцеве самоврядування

Освітній ступінь «бакалавр»
на базі ПЗСО

Спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»

на 2019/2020 навчальний рік
Форма навчання ЗАОЧНА Обсяг 3 кредитів ЄКТС (90 годин).

Навчально-науковий інститут заочного навчання та підвищення кваліфікації

Курс 2 Групи ЮЗПД-831, ЮЗПД-921

№ теми згідно з РПНД	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ.заняття	
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**
1	Державне будівництво та самоврядування в Україні як наука і навчальна дисципліна в системі конституційного права	10	2	2			10
2	Конституційно-правові засади державного ладу України: проблеми теорії і практики	10	2	2			
3	Територіальний устрій	10					10
4	Історія, теорія, методологія і міжнародні стандарти місцевого самоврядування	10					8
5	Основні форми безпосередньої участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування	10	2		2		10

№ теми згідно з РПНД	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ.заняття	
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**
6	Сучасна система місцевого самоврядування в Україні	10	2		2		8
7	Конституційно-правові основи статусу територіальних громад	10					10
8	Матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування	10					8
9	Особливості здійснення міського самоврядування в Україні. Правовий статус органів місцевого самоврядування у м. Дніпро	10					10
	Разом за семестр	**90**	**8**	**4**	**4**		**82**
	Форма підсумкового контролю	***залік***					

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри загальноправових дисциплін 26.06.2019, протокол №20

Т.в.о. завідувача кафедри **Ольга ЧЕПІК-ТРЕГУБЕНКО**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Лариса НАЛИВАЙКО

__.__._____

ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Державне будівництво та місцеве самоврядування

Освітній ступінь «бакалавр»
пеціальність **262 «Правоохоронна діяльність»**

на 2019/2020 навчальний рік
Форма навчання ДЕННА Обсяг 3 кредитів ЄКТС (90 годин).

Фкультет юридичний

Курс 2 Групи Б-ПД-831-836, Б-ПД-921

№ теми згідно з РПНД	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ.заняття	
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**
1	Державне будівництво та самоврядування в Україні як наука і навчальна дисципліна в системі конституційного права	10	4	2	2		4
2	Конституційно-правові засади державного ладу України: проблеми теорії і практики	10	6	2	2	2	6
3	Територіальний устрій	10	6	2	2	2	4
4	Історія, теорія, методологія і міжнародні стандарти місцевого самоврядування	10	2		2		6

5	Основні форми безпосередньої участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування	10	6	2	2	2	6
6	Сучасна система місцевого самоврядування в Україні	10	4		2	2	6
7	Конституційно-правові основи статусу територіальних громад	12	6	2	2	2	6
8	Матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування	10	2		2		6
9	Особливості здійснення міського самоврядування в Україні. Правовий статус органів місцевого самоврядування у м. Дніпро	10	4		2	2	6
	Разом за семестр	**90**	**40**	**10**	**18**	**12**	**50**
	Форма підсумкового контролю	***залік***					

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри загальноправових дисциплін 26.06.2019, протокол №20

Т.в.о. завідувача кафедри **Ольга ЧЕПІК-ТРЕГУБЕНКО**

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Державне будівництво та місцеве самоврядування

Освітній ступінь «бакалавр»
пеціальність **262 «Правоохоронна діяльність»**

на 2019/2020 навчальний рік

Основні нормативні акти:

- Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України.* 2016. № 28. Ст. 532).;

- акти міжнародного права:

1. Європейська Конвенція про громадянство. Міжнародний договір від 7 листопада 1997 р. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 69 77.
2. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин від 5 листопада 1992 року. *Офіційний вісник України*. 2006. № 50. Ст. 3381.
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України.* 2008. № 93.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. *Офіційний вісник України*. 1998 р. № 13.
5. Конвенція про статус апатридів. Міжнародний договір від 28 вересня 1954 р. (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 131 139.
6. Конвенція про статус біженців. Документ ООН від 28 липня 1951 р. (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 111 120.
7. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України.* 2008. № 93.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Офіційний вісник України.* 1998. № 13.

- закони:

1. Кримінальний кодекс України від 4 квітня 2001 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 25. Ст. 131.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року. *Відомості Верховної Ради України.* 2004. № 40. Ст. 492.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України.* 2005. № 35, 35-36, 37. Ст. 446.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР).* 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 27. Ст. 282.
6. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 9. Ст. 108.
7. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 9. Ст. 106.
8. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року. *Голос України.* 2018. № 122.
9. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України.* 2017. № 35. Ст. 376.
10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України.* 2016. № 31. Ст. 545.
11. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України.* 1998. № 20. Ст. 99.

- підзаконні акти:

1. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради УРСР від 24 серпня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України.* 1991. № 38. Ст. 502.
2 Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента від 10 червня 1997 року (зі змінами і допов.). *Урядовий кур'єр.* 1997. № 107-108.

- постанови, інші рішення, роз'яснення судів (Конституційного, Верховного):

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про внесення змін до Конституції України" від 8 грудня 2004 року № 2222-IV . *Офіційний вісник України* від 1 жовтня 2010 року. 2010. № 72/1. Спеціальний випуск. С. 7. Ст. 2597.
2. Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 50 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі, в навчальних закладах України. *Право України*. 2000. № 1. С. 140.
3. Рішення Конституційного Суду України від 9 лютого 2000 року у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо конституційності положень Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні*". Право України*. 2000. № 3. С. 125.
4.Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне

тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови). *Юридический вестник.* 2000. № 1. С. 27.

5.Рішення Конституційного Суду України від 28 березня 2001 року у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 93 Конституції України (справа про позачерговий розгляд законопроектів). *Вісник Конституційного Суду України*. 2001. № 1.

Підручники:

1. Батанов О. В. Муніципальне право України : підручник / О. В. Батанов ; від. ред. М. О. Баймуратов. Х. : Одіссей, 2008. 528 с.
2. Біленчук П. Д. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право) / П. Д. Біленчук, В. В. Кравченко, М. В. Підмогильний : навч. посіб. К. : Атіка, 2000. 303 с.
3. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник для студ. вищих навч. закл. / за ред. С. Г. Серьогіної. Х. : Право, 2005. 256 с.
4. Кампо В. М. Місцеве самоврядування в Україні. К. : Ін-Юре, 1997. 34 с.
5. Конституційна юрисдикція : підручник / Ю. Г. Барабаш, І. І. Дахова, О. П. Євсєєв та ін. / за ред. Ю. Г. Барабаша та А. О. Селіванова. Х. : Право, 2012. 168 с.
6. Конституційне право України / за ред. В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. К. : Український центр правничих студій, 1999. 376 с.
7. Конституційне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. П. Колісника, Ю. Г. Барабаша. Х. : Право, 2008. 416 с.
8. Конституційне право України : підручник / за ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. К. : Ін Юре, 2002. 544 с.
9. Конституційне право України. Академічний курс : підруч. для вищ. навч. закл. : у 2 т. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. К. : Юридична думка, 2008. Т. 2. 800 с.
10. Конституційне право України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [В. І. Орленко та ін.] ; за ред. проф. Ю. І. Крегула ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2-ге вид., допов. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. 527 с.
11. Логунов А. Б. Региональная и национальная безопасность : учебное пособие / А. Б. Логунов. 3-е изд., перераб. и доп. М. : ИНФРА-М, 2014. 455 с.
12. Майданник О. О. Конституційне право України : навч. посіб. / О. О. Майданник. К. : Алерта, 2011. 380 с.
13. Мельниченко В. І. Інституційний розвиток держави : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / В. І. Мельниченко ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К. : НАДУ, 2012. 199 с.
14. Потапова А. А. Муниципальное право : конспект лекций / А. А. Потапова.

М. : Проспект, 2014. 101 с.
15. Сиренко В. Ф. Государство: демократическое, правовое, социальное (Очерки. Дискуссионные вопросы). К.: Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, 2013. 340 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Наливайко Л. Р. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва. К. : Хай-Тек Пресс, 2013. 408 с.
2. Єловських У. О. Конституційне право України : навч.-метод. посіб. для студ. усіх спец. ун-ту ден. форми навч. / У. О. Єловських. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 182 с.
3. Задорожня Г. В. Конституційне право України : навч. посіб. / Г. В. Задорожня. К., 2009. 128 с.
4. Колодій А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник : навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2001. 304 с.
5. Конституційне право України : навч. посіб. / Ю. І. Крегул, В. І. Орленко, В. В. . Конституційне право України : словник-довідник / Л. І. Лазор, В. П. Михайлюк, С.Ф. Рашидов, В.А. Дроговоз ; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. Луганськ, 2008. 215 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Батанов О. В. Територіальна громада основа місцевого самоврядування в Україні : монографія / О. В. Батанов. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 260 с.
2. Берназюк Я. О. Конституційні основи правотворчості президента України: монографія / Я. О. Берназюк. К. ; Херсон : Гельветика, 2013. 511 с.
3. Бойкова М. А. Діалектична методологія ефективного державотворення і прогнозування розвитку країни : монографія / М. А. Бойкова, О. Ф. Омельченко. – К. : К.І.С., 2011. – 128 с.
4. Бредіхіна В. Л. Конституційні засади права громадян на безпечне навколишнє середовище : монографія / В. Л. Бредіхіна. Х. : ФО-П Вапнярчук Н. М., 2008. 168 с.
5. Взаємодія органів місцевого самоврядування і громадськості : Моногр. / Л.В. Беззубко, А.В. Стойка, Д.В. Кольцова, О.В. Скопец, Я.О. Нівінська ; Донбас. нац. акад. буд-ва і архіт. Донецьк : Норд-компьютер, 2006. 204 с.
6. Гаджиев Г. А. Структура и механизм судебной власти. Судебная власть : монография / Гаджиев Г. А. ; под ред. И. Л. Петрухина // Государство и право. 2004. № 4. С. 120-121.
7. Гринюк Р. Ф. Ідея правової держави: теоретико-правова модель і практична реалізація : монографія / Р. Ф. Гринюк. К. : Ін Юре, 2004. 386 с.
8. Дерець В. А. Органи виконавчої влади України та управлінські відносини : монографія / В. А. Дерець. К. : Юрид. думка, 2007. 180 с.
9. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи : монографія / за ред. Ю. С. Шемшученка. К. : Ін-т держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 656 с.
10. Дунюшкин П. А. Дисциплинарная ответственность судей (история и современность) : монография / П. А. Дунюшкин; под науч. ред. Л. Г. Свечниковой; М-во внутренних дел Российской Федерации, Нижегородская акад. Нижний Новгород : НА МВД России, 2013. 312 с.
11. Дягілєв О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілєв. Х. : Майдан, 2011. 252 с.
12. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні : монографія / А. Єзеров. Одеса : Юридична література, 2008. 240 с.
13. Журавський В. С. Український парламентаризм на сучасному етапі: теоретико-правовий аспект : монографія / В. С. Журавський. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 248 с.
14. Ильенко И. А. Признание результатов выборов недействительными: конституционно-правовая природа и основания применения : монография / И. А. Ильенко. Иркутск : Ин-т законодательства и правовой информ. : Избирательная комис. Иркутской обл., 2013. 231 с.
15. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики : моногр. / Ю.В. Делія ; Ред.: В.Ф. Погорілко ; Донец. юрид. ін-т МВС при Донец. нац. ун-ті, Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. Донецьк, 2004. 277 с.
16. Кресіна І. О. Парламентські вибори в Україні: правові і політичні проблеми : монографія / І. О. Кресіна, Є. В. Перегуда. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 368 с.
17. Литвак О. М. Правова природа інституту президентства : монографія / О. М. Литвак, Н. О. Рибалка. К. : Атіка, 2010. 168 с.
18. Любченко П. М. Конституційно-правові основи розвитку місцевого самоврядування як інституту громадянського суспільства : монографія / П. М. Любченко. Х. : Одіссей, 2006. 352 с.
19. Макарцев А. А. Избирательный режим в Российской Федерации : монография / А. А. Макарцев. М. : Юрлитинформ, 2013. 342 с.
20. Малюшин А. А. Конституционно-судебное правотворчество в Российской Федерации: проблемы теории и практики : монография / А. А. Малюшин. —М. : Юрист, 2013. 403 с.
21. Місцеве самоврядування : монографія : уч. 7 кн. : Кн. 1 Організація сільського, селищного голови / за ред. А. О. Чемериса. Л. : Ліга-Прес, 1999. 320 с.
22. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель : монографія / Л. Р. Наливайко. Х. : Право, 2009. 600 с.
23. Наливайко Л. Р. Політична функція Української держави: теоретико-правові та конституційно-правові засади : монографія / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва. К. : Хай-Тек Прес, 2013. 316 с.
24. Нардина О. В. Российский конституционализм и противодействие терроризму: современные проблемы : монография / О. В. Нардина. М. : Юрлитинформ, 2014. 210 с.
25. Новак-Каляєва Л. М. Права людини у державному управлінні: теоретико-

методологічний аспект : монографія / Новак-Каляєа Л. М. Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2013. 395 с.
26. Органи державної влади України : монографія / за ред. В. Ф. Погорілка. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2002. 592 с.
27. Органи самоорганізації населення: проблеми і шляхи рішення : монографія / Л. В. Беззубко, Д. В. Кольцова. Донецьк : Норд-Прес, 2006. 122 с.
28. Пажетных Д. В. Конституционно-правовой статус членов Совета Федерации Федерального Собрания России и верхних палат парламентов Германии и Франции : монография / Д. В. Пажетных. М. : Юрлитинформ, 2014. 277 с.
29. Погорілко В. Ф. Референдуми в Україні: історія та сучасність : монографія / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. 248 с.
30. Правова система України в умовах сучасних національних та міжнародних тенденцій розбудови державності : монографія / Оніщенко Н. М. та ін. ; за заг. ред. Ю. Л. Бошицького. К. : Кондор, 2012. – 614 с.
31. Правові основи формування та функціонування органів державної влади у контексті євроінтеграції : монографія / Ю. П. Битяк, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка, О. Г. Данильяна. Х. : Право, 2010. 384 с.
32. Проблеми модернізації політичних систем сучасності : монографія / М. І. Панов (кер. авт. кол.), Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян та ін. ; за заг. ред. Л. М. Герасіної, О. Г. Данильяна. Х. : Право, 2008. 320 с.
33. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика : монографія / відп. ред. В. Ф. Погорілко. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України : А.С.К., 2003. 652 с.
34. Проблеми функціонування місцевих рад та їх виконавчих органів : монографія / за ред. Ю. М. Тодики. Х. : Право, 2009. 540 с.
35. Риндюк В. І. Проблеми законодавчої техніки в Україні: теорія та практика : монографія / відп. ред. Ющик О. І. К. : Юридична думка, 2012. 272 с.
36. Сайбулаева С. А. Конституционная юстиция в системе органов государственной власти Российской Федераци : монография / С. А. Сайбулаева. Махачкала : ЛЕЛЕК, 2013. 194 с.
37. Скрипнюк О. В. Соціально-правова держава в Україні: проблеми теорії та практики. До 10-річчя незалежності України : монографія / О. В. Скрипнюк. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. 600 с.
38. Терехин В. А. Суд в государственно-правовом механизме обеспечения прав и свобод человека: теория и практика : монография / В. А. Терехин. М. : Юрлитинформ, 2013. 350 с.
39. Територіальна громада: управління розвитком : монографія / [Куц. Ю. О. та ін. ; за заг. ред. Ю. О. Куца] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. Х. : Константа, 2013. 540 с.
40. Тесленко М. В. Судебный конституционный контроль в Украине : монография / М. В. Тесленко ; Вступ. статья В. Ф. Погорилко. К. : Ин-т государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, 2001. 344 с.

41. Тодика Ю. М. Основи конституційного ладу України : монографія / Ю. М. Тодика. Х. : Факт, 2000. 176 с.
42. Тодика Ю. М. Тлумачення Конституції і законів України: теорія та практика : монографія / Ю. М. Тодика. К. : Факт, 2001. 328 с.

Інші джерела:

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (гол.) та ін. К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 1-6 : А-Г. 672 с.
2. Конституційне право України : темат. слов. / ред. : В. В Галунько. Херсон : Херсон. міськ. друк., 2010. 132 с.

Інтернет-ресурси:

1 URL:http://www.president.gov.ua/ - Офіційний сайт Президента України;
2 URL:http://www.rada.gov.ua/ – Офіційний портал Верховної ради України;
3 URL:http://www.kmu.gov.ua/ – Офіційний портал Кабінету міністрів України;
4 URL:http://vkksu.gov.ua/ – Офіційний сайт Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
5 URL:http://reyestr.court.gov.ua – Офіційний сайт єдиного державного реєстру судових рішень України";
6 URL:http://www.rada.kiev.ua/laws/pravo/all/sites.htm – перелік серверів державних органів на сайті Верховної Ради України;
7 URL:http://www.scourt.gov.ua/ – Офіційний сайт Верховного Суду України;
8 URL:http://www.minjust.gov.ua/ – Офіційний сайт Міністерства юстиції України;
9 URL:http://www.constcourt.gov.ua/ – Офіційний сайт Конституційного Суду України;
10 URL: http://www.cvk.ukrpack.net/ – Офіційний сайт Центральної виборчої комісії.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри загальноправових дисциплін 26.06.2019, протокол №20

Т.в.о. завідувача кафедри **Ольга ЧЕПІК-ТРЕГУБЕНКО**